

TNC AKTUELLT

Årgång 16(1974):4

Tekniska Nomenklaturcentralen · Box 43 041 · 100 72 Stockholm · Tfn 08-84 04 90

BYGGPLAN OCH BYGGNADSPLAN M.M.

I ett nyligen framlagt betänkande Markanvändning och byggande (SOU 1974:21) har Bygglagutredningen föreslagit inrättande av tre planinstitut: **kommunplan**, **kommundelsplan** och **byggnadsplan**. Benämningarna anges med reservation, och utredningen ifrågasätter som alternativ **markanvändningsplan**, **områdesplan** och **byggplan**.

Termsituationen kompliceras av att vissa av de föreslagna benämningarna sedan länge är i bruk, såsom framgår av sammanställningen i TNC 52, kap. A. I fallet **byggnadsplan** innebär nu föreslagna definition avvikelser från tidigare innebörd.

De krav som bör ställas på benämningar av detta slag kan sammanfattningsvis formuleras på följande sätt. Benämningarna bör vara

lättförståeliga, vilket är särskilt viktigt med tanke på den spridning de kan förutsättas få

entydiga, vilket bl.a. innebär att de så långt som möjligt skall kunna uppfattas som unika och inte kunna förväxlas med samma (eller liknande) benämningar, förut tillämpade i annan betydelse

bekväma, dvs. lätta att uttala, böja och sammanställa

konsekvent uppbyggda, dvs. ha en inre samhörighet som återspeglar system och funktion.

De aktuella benämningarna ingår i ett system av lagbestämmelser som kallas **planinstitut**. Ordet **plan** har i denna betydelse använts åtminstone sedan 1874; jfr SFS 1874, nr 25, s. 7, som utsäger att »För hvarje stad skall finnas plan för stadens ordnande och bebyggande». Trots att ordet **plan** har en mångfald betydelser, är det således uppenbart att det i här avsedd innebörd (stadsplan,

INNEHÅLL

Byggplan och byggnadsplan m.m.....	1
Terminologisamling från Japan.....	2
Projektarbete.....	2
Termfrågor i urval.....	4
Räknedosan i pressen.....	5
TNC söker ny medarbetare.....	6

byggnadsplan) har långvarig hävd och inte lämpligen kan ersättas av annat uttryck (jfr TNC 52, s. 7).

1. Kommunplan

Denna plan har till uppgift att täcka hela ytan av en kommun och dessutom vara obligatorisk för landets alla kommuner. Att som beskrivande förled välja den administrativa enhetens benämning synes följdriktigt och bör således kunna accepteras som praktisk och ändamålsenlig. Då emellertid inte all kommunplanering leder till **kommunplan** (i här föreslagna betydelse), kan det möjligen vara motiverat att ifrågasätta annan benämning, som på något sätt associerar till fysisk planering, till skillnad från ekonomisk planering osv. Ord som man därvid kan välja på är i allmänhet belagda för andra ändamål eller på annat sätt olämpliga (trakt, zon, sektor, sektion). Ett uttryck vars förled har geografisk inriktning är **ortsplan**. Sammansättningar av likartad karaktär är t.ex. **ortsbo**, **ortsavdrag**; **tätort**, **dyrtort**. Emellertid kan det finnas flera »orter» i en kommun. Även i övrigt råder osäkerhet om omfattningen av ordet **ort**. Det föreslagna alternativet **markanvändningsplan** kan synas vara i längsta laget för att brukas som högfrekvent ord och leda till den sannolikt icke önskade sammandragningen »markplan».

2. Kommundelsplan – områdesplan

Denna plan förutsättes gälla ett (godtyckligt) utvalt

område inom en kommun. Utredningen har här föreslagit **kommundelsplan** med **områdesplan** som alternativ. Termen områdesplan har rekommenderats i TNC 52 med i huvudsak den innebörd som här avses. Den kan då synas vara att föredra.

3. Byggnadsplan – byggplan

Termen byggnadsplan åter ges i lagförslaget en annan betydelse än i nu gällande lagstiftning. För att undvika direktkollision, särskilt besvärlig för lagens uttolkare, föreslås planen kallas **byggplan**, i överensstämmelse med gängse skrivsätt i t.ex. bygglagutredningen, byggforskning, byggnorm; jfr vidare TNC 52 s. 8 – 10.

TERMINOLOGISAMLING FRÅN JAPAN

Det japanska standardiseringsorganet, JIS, har publicerat merparten av sina terminologiska rekommendationer i tre volymer som TNCs bibliotek nyligen kunnat förvärva. På sammanlagt ca 3 200 sidor presenteras ca 23 000 termer med definitioner samt motsvarigheter på engelska, ibland tyska och i sällsynta fall även franska. Var och en av de tre volymerna är försedd med sak- och ordregister. Materialet är indelat i avsnitt för grunder, allmänt, kemi, textil, maskinteknik och metallurgi. Kompletta terminologistandard ingår i reproducerat skick. I slutet av varje volym finns också samlade terminologiska avsnitt ur produkt- och metodstandard.

Omfattande material finns inom områden som kärnteknik (ca 800 termer), pappersteknik (ca 700 termer), textilteknik (ca 3 000 termer), metallbearbetning (ca 1 000 termer), förbränningsmotorteknik (ca 1 000 termer), elenergiproduktion (ca 1 500 termer) och motorfordonsteknik (ca 2 000 termer).

Följande exempel har hämtats ur den första, allmänna volymen.

eko E echo D Echo n J hankyô
reflekterad våg som i en given punkt kan skiljas till amplitud och fas från motsvarande direkta våg

information E information D Information f
J zyôhō

innebörd som människan på grundval av en konvention tillskriver data

post E record D Posten m J kiroku
samling data, betraktad som en enhet vid informationsbehandling

våg E wave D Welle f J nami
företeelse att lägesändring i en viss ort är en funktion av tiden och att lägesändring vid en viss tidpunkt är en funktion av rumskoordinaterna

Böckernå kan beställas från JIS under adress Japanese Standards Association, Akasaka 4-chôme 1-24, Minato-ku, Tôkyô-to, Japan. Kostnaden, inklusive frakt, blir sammanlagt ca 130 kr för de tre volymerna.

PROJEKTARBETE

Ordsamling i ny tappning

I TNC-Aktuellt 1973:5 berördes möjligheten att genom ändamålsenlig registrering och presentation av termrekommendationer förenkla åtkomsten till auktoritativ terminologi för avnämare på olika nivåer. Under projektnamnet TERMDOK 1 sökte och tilldelades TNC våren 1974 medel från SINFDOK för arbete efter uppgjorda riktlinjer. Målet är i första hand ett samlat register till TNCs egna ordlistor. Resultat i form av en publikation motses under första halvåret 1975.

Arbetet kan ses som ett försök att med datateknikens hjälp ge nytt uttryck åt de tankar som låg bakom TNC 10 Ordsamling. Denna publikation utkom som sex alfabetiskt uppdelade häften åren 1946 – 51. I sin kompletta form har den varit utgången sedan mitten på sextiotalet. Ett manus till en reviderad utgåva har legat opublicerat på TNC i många år och har i denna form haft ett obestritt värde för den dagliga upplysande verksamheten. De höga kostnaderna för konventionell sättning skulle emellertid inte kunna motivera utgivning av detta manus ens i moderniserad form.

Det är således först med utbyggnaden av rationaliseringsprogrammet TERMDOK som en efterföljare till TNC 10 kan skönjas. En fjärdedel av TNCs samlade produktion av termrekommendationer faller på de senaste tre åren och föreligger i maskinläsbar form. En relativt begränsad insats med inmatning av svenska och utländska termer från tidigare verk ger därmed tillgång till ett samlat register över alla i handeln tillgängliga fackordlistor från TNC. Omfånget har beräknats till ca 300 sidor med ca 20 000 svenska termer samt engelska översättningar och hänvisningar till publikationsnummer. En engelsk-svensk version kan komma att publiceras om intresset visar sig vara tillräckligt. Dessutom kan för begränsad spridning enkla listor framställas som ger översättning i båda riktningarna för tyska, franska och finska.

Jämfört med TNC 10 kan två väsentliga begränsningar konstateras. Definitionstext kan av utrymmesskäl inte tas med och andra källor än TNCs egna ordlistor utnyttjas inte. Redan i TNCs aktuella utgivningsprogram bortgallras TNC 9 Floder och kanaler och TNC 34 Arbetskunskaps-terminologi såsom föräldrade och TNC 37 Skrivregler och TNC 44 Om teknikens språk såsom artfrämmande. Först därigenom kan den ekonomiska satsning som utgivningen innebär rymmas inom möjligheternas ram.

Ett gynnsamt mottagande kan dock komma att bädda för vidgning av ambitionerna. Underlagets föränderlighet gör ju en publikation av detta slag utsatt för krav på täta nyutgåvor. Nytt material kan då tillföras om avnämarna så önskar. Nära i tur står terminologi utarbetad inom standardiseringsorganen. SIS 16 01 00 Plastteknisk ordlista har redan utgivits med användning av program TERMDOK. Om man på standardiseringshåll finner skäl att fortsätta efter den linjen, så kommer också möjligheterna att öka för ett samlat register över all auktoritativ svensk fackterminologi.

Textilproduktordlista

Svenska textilforskningsinstitutet, TEFO, som från och med år 1973 är medlem av TNCs representantförsamling har påbörjat arbetet på en ordlista inom den textila terminologin, i första hand avseende termer som berör textila produkter. Avsikten är att färdigställa en textilproduktordlista, med definitioner och utländska motsvarigheter, att ingå i TNCs serie.

Materialet kommer att struktureras i följande grupper: fiber, garn, dukmaterial och konfektion. En arbetsgrupp inom TEFO, under ledning av civilingenjör Gösta Nordhammar, utarbetar termförslag som sedan sänds till TNC för granskning, kommentarer och fortsatt samråd.

Ordlistan kommer att delvis ersätta den preliminära textiltekniska ordlista som utarbetades gemensamt av Textilrådet och TNC år 1957 men aldrig kunde vidareföras till ett slutgiltigt skick.

I den mån förutsättningar kan skapas för en nordisk samverkan kan termer på grannlandsspråken komma att ingå i ordlistan. Textilteknikens och textilkonstens historiska termer har internationellt bearbetats inom Centre International d'Etudes Textiles Anciens; i anslutning härtill har utarbetats ett förslag till Nordisk textilterminologi för vävnader (1966); detta som reviderats av experter i Norge och Sverige, har i dagarna publicerats i slutgiltigt skick. I den utsträckning det är motiverat, kommer detta arbete att beaktas vid utformningen av den moderna textilteknikens termer.

Korrosionsordlista

Den år 1968 utgivna Korrosionsordlista (TNC 40) har redan sålts i sådan utsträckning att en ny utgivning snart bör förberedas. Innehållet som fått övervägande goda vitsord även från internationellt verksamma experter kan behöva kompletteras med termer för nytillkomna begrepp; preliminärt kan tillskottet beräknas till 10 – 20 %. Ordlistan har fått en stor spridning i många länder, även utanför Norden. Det har visat sig motiverat att i en kommande utgåva ta med även ryska språket (f.n. ingår som bekant engelska, franska, tyska, danska, norska och finska).

TNC har haft förberedande överläggning om detta projekt med Korrosionsinstitutet och doc. Einar Mattsson som var utredningsman för den nuvarande utgåvan.

Utgivning kan bli aktuell tidigast om ca 2 år.

TERMFRÅGOR I URVAL

I sin rådgivande verksamhet har TNC uttalat sig över följande termfrågor. Ställningstagandet som det formuleras här, berör i regel endast ett av flera tänkbara terminologiska problem förknippade med termen. Ett syfte med publiceringen är att stimulera till åsiktsyttringar från läsekretsen. Synpunkter är välkomna skriftligt eller per tfn 08-84 04 90.

Detta nummer av TNC-Aktuellt innehåller ett urval termfrågor med anknytning till administration.

administration

- E administration
- F administration f
- D Administration f

styrning av en verksamhet mot uppställda mål

I administration ingår bl.a. finansiering, organisation, planering, personalvård. Ibland ingår även uppställande av mål.

administrativ rationalisering, AR

- E administrative rationalization
- F rationalisation f administrative
- D administrative Rationalisierung f

systematiska åtgärder för att anpassa **administration** till gällande eller väntade förutsättningar

avtal

- E agreement
- F convention f
- D Vertrag m

överenskommelse mellan två eller flera parter, särskilt om förhållande av rättslig karaktär; kan vara muntligt eller skriftligt; jfr **kontrakt**

konsulent

- E consultant, adviser
- F consultant m
- D Konsulent m

(fackutbildad) person som ger råd och upplysningar, särskilt i utbildningsfrågor, ofta i offentlig tjänst men även i enskild; jfr **konsult**

Exempel på konsulent är bibliotekskonsulent, maskinkonsulent, trädgårdskonsulent. Ordet konsulent används även i sammansättningar om person som sörjer för, vårdar det som utsägs i förliden, t.ex. personalkonsulent.

konsult

Ordet konsult användes ursprungligen i betydelsen rättslär, därefter länge företrädesvis om konsultativt statsråd, men förekommer ofta som benämning på sakkunnig inom visst område, t.ex. organisationskonsult, VVS-konsult. En konsult är i regel fritt verksam eller knuten till en konsultbyrå; jfr **konsulent**.

kontrakt

- E contract
- F contrat m
- D Kontrakt m

dokument som konkretiserar **avtal**, t.ex. entreprenadkontrakt; även om innebörden i ett skriftligt avtal (ingå, förnya, bryta ett kontrakt)

modell

- E model
- F modèle m
- D Modell n

i visst syfte uppgjord framställning av ett **system**

planering

- E planning
- F formation f d'un projet
- D Projektierung f

utformning av åtgärder och redovisning av material för att en viss verksamhet skall ge avsett resultat

röntgenritning

ritning där ett avbildat föremåls beskaffenhet framgår genom att vissa delar tänkts bortskurna och därför inte avbildats

sprängritning

ritning där ett avbildat föremåls uppbyggnad framgår genom att vissa delar tänkts avlägsnade ett stycke från sin plats och avbildats fristående

styrning

- E control
- F commande f
- D Steuerung f

avsiktlig påverkan av egenskap i viss riktning

system

- E system
- F système m
- D System n

samling objekt och relationerna mellan dem; jfr
modell

Systemets delar, objekten och relationerna, kallas med ett gemensamt namn för komponenter.

RÄKNEDOSAN I PRESSEN

Frågan om namn på dagens små elektroniska räknare har debatterats i fack- och dagspress under den senaste tiden. Inlägg finns att läsa i bl.a. Ny teknik 1974:10, 20 och 21, Teknik för alla 1974: 8 och Svenska Dagbladet 1974-08-05. En summering av TNCs inställning kan vara på sin plats.

Ett elektroniskt don med vars hjälp en mänsklig operatör under täta ingripanden utför en beräkning kallas i överensstämmelse med svensk standard **elektronisk räknare**.

Att använda namnet kalkylator går mot standarden och är också av andra skäl olämpligt. En kalkyl är inte något förmer än en beräkning.

Det slag av elektronisk räknare som till form och storlek avpassats efter handflatan ser ut att kunna få stor spridning. Namnet kan då gärna vara mindre strikt tekniskt och lämpligen anknyta till den i Asien utbredda räkneramen och den hos oss vanliga räknesticken. TNCs förslag är **räknedosa**.

TNC SÖKER NY MEDARBETARE

Du som är tekniker eller naturvetare med intresse för språk och dokumenterad förmåga att skriva svenska kan få ett stimulerande arbete på TNC. Självständiga insatser väntar tillsammans med specialister, med syfte att ta fram ordlistor på olika tekniska områden. Du får skriva artiklar i fackpressen om språkfrågor, granska manus och ge information till allmänhet, näringsliv och myndigheter.

Valet av arbetsuppgifter kommer givetvis att anpassas efter Din utbildning och erfarenhet. Grundläggande är dock kravet på fallenhet för begreppsanalys och definitionsskrivning. Goda kunskaper i främmande språk är en förutsättning.

Arbetsplatsen ligger på Liljeholmen i Stockholm.

Skriv eller ring före den 20 september.

TNC · Box 43 041 · 100 72 STHLM · 08-84 04 90